

למה אני, חילוני, בכלל חוגג / יורם קניוק

מפני שזה חזק ממני.

מפני שאני לא עומד בפני הרעיון שבכל העולם, משיינקין ועד קטמנדו, יושבים יהודים קטנים וגדולים, עשירים ועניים, ילדים וזקנים, כושים שהתגיירו בהארלם, חסידי חב"ד בסין, יהלומנים עשירים מבליה, מסטולים מאמסטרדם, הומוסקסואלים מקליפורניה, קיבוצניקים מהשמאל המתקדם בנפאל, וכולם עושים אותו הדבר. אותו דבר כמוני. הם אומרים אותם דברים, שותים אותן ארבע כוסות, אוכלים את המצות וסובלים את אותה העצירות.

אין שום היגיון במסורת, יש בה רק צדק.

פסח מבטל, בדרך מוזרה, אך רבת עוצמה, את השאלה, האם אתה יהודי מאמין או לא. הוא משאיר רק את ההגדרה הבסיסית שלך כיהודי. אתה חלק מתנועה עממית, שקשה לסקור את מקורותיה, אבל קל לבחון את כוחה.

אתה חלק מהפנינג רב-יבשתי, גדול יותר מוודסטוק, טכסי יותר מהארי קרישנה, יפה לאין עורך מהטבילה היהודית במים המזוהמים של נהר הגאנגס.

ואסור לא להשתתף. כי אם יש מסקנה לכל מה שכתוב כאן, הרי שפסח הוא חגם של החילונים. זהו הרגע החד-שנתי, שבו המסורת יוצאת מחזקם של הדתיים. אתה לא מצהיר את עצמך כאחד האנשים האלה שלא אוכלים שרימפס. אתה מצהיר על עצמך כחלק מתנועה, שעליה נמנים זיגמונד פרויד, הרצל, אלברט אינשטיין, ישו, משה רבנו, קארל מרקס. אין שום דבר משותף בין האנשים האלה. רובם היו חילונים מוצהרים, אבל כולם חגגו את הסדר.

מיהו יהודי / עמוס עוז (מתוך: באור התכלת העזה)

בשם יהודי אני קורא למי שרואה עצמו יהודי וכן למי שנאלץ להיות יהודי. יהודי הוא אדם המודה ביהדותו. מודה בפני הרבים, הרי זה – בדרך כלל – יהודי מתוך בחירה. מודה בפני נפשו בלבד, הרי זה יהודי מתוקף גורלו. אינו מודה בשום קשר אל העם היהודי, לא ברבים ולא בסתר ייסוריו, אין הוא יהודי אף אם ההלכה רואה אותו כיהודי מפני שנולד לאם יהודייה. יהודי, לפי גרסה לא הלכתית זו, הוא כל אדם הבוחר בשותפות גורל עם יהודים אחרים או נדון לשותפות גורל כזו.

ועוד: לחיות יהודי, משמעו כמעט תמיד לקיים יחס נפשי אל עברם של היהודים. ויהי יחס של גאווה, או של מועקה, או של גאווה עם מועקה, ויהי בושה ויהי מרי, ויהי גאווה או געגועים.

ועוד: להיות יהודי, משמעו כמעט תמיד לקיים יחס אל הווה היהודי: ויהי היחס הזה חרדה או ביטחון, ויהי גאווה על הישגיהם של יהודים או בושה על מעלליהם או רצון אז להטות אותם מדרכם או צורך נפשי להיצמד אל דרכם.

ואחרון: להיות יהודי, פירושו לחוש כי במקום שבו רודפים יהודי על היותו יהודי – מתכוונים אליך.

הרב שלמה גורן

ראשית כל, חייבים להבטיח את התוכן של היהדות, שלמענה אנחנו עושים זאת. המדינה אינה מהווה ערך קדוש לעצמה. מדינה איננה, אלא כדי לתת אפשרות לבצע את הערכים של העם. מדינה היא מושג סקולרי-חילוני. היא אמצעי בכדי שהעם יוכל לפתח את תרבותו, ואי אפשר להפוך את המדינה לתרבותו של העם. המדינה אינה יכולה להוות את היהדות או את התוכן היהודי שלנו. אם כן, עלינו למצוא איפוא את התוכן היהודי בטרמינים של ערכים, אידיאות ואמונות, כך היא נשארת וחייבת להשאר לעתיד.

רק על שמירת המורשת הזאת של ייחודנו הרוחני, המתבטא באורח חיים, המושתת על מצוות ונוהגים ועל מסורת ומסירות נפש בחיי יום יום, יכולים אנו להבטיח את המשך קיומנו ורק אז תישאר היהדות נצח ישראל, שלא תשקר.

המדינה אינה יכולה להיות לתוכן ולמטרה, שלמענה אנו חיים כיהודים. זה לא ייתכן. אנו מודים בזה, שבארץ ישראל אפשר לקיים את היהדות ביתר מקוריות ובפחות סבל ובפחות מסירות וביתר יעילות, אך רק כאמצעי למטרה, שהיא היהדות על תוכנה ונשמתה המקורית.

אין יהדות בלא המצוות המעשיות / פרופסור ישעיהו ליבוביץ

היהדות לא התגלמה באמונה, אשר אליה הגיעו גם הרבה אנשים שלא שמעו מימיהם על אברהם ולא על תורת משה: היא התגלמה בתורה ובמצוות.

יש דעה רווחת מאד כפרי רציונאליזם שטחי – שיש להבדיל בדת בין תוכן וקליפה: בין התוכן הרעיוני נצחי המהווה ערך מוחלט, ובין הצורות החיצוניות השונות, שבהן הוא מתגלם, שהן ניתנות להחלפה, ואף יש להחליפן בהתאם לתקופות לתנאים ולמסיבות. הבדלה זו אין לה על מה שתסמוך: אין בתוכן אלא מה שמתגלם בקליפה. מהותו של תוכן מסוים מתבטאת בכך שהוא מתעטף בקליפה מסוימת דווקא, ואילו הייתה לו עטיפה אחרת לא היה זה אותו התוכן. ערכי האמונה שביהדות, או התוכן האמוני שלה – מעמדו של אדם לפני ה' – אינם מתבטאים אלא בצורה מסוימת: במערך של ההלכה.

ההלכה מקנה רציפות לזהות יהודית אולם ההלכה אינה רק גרעינה המהותי של היהדות: גם התגלמות בפועל של היהדות ההיסטורית – האמפירית אינה אלא ההלכה. כל היצירות והגידולים האחרים שצמחו בשדה היהדות לא היו – לאמיתו של דבר – אלא אפיזודות חולפות.

היהדות – בפועל, כחטיבה היסטורית מסוימת, המצוינת בתכונותיה העצמיות, המקיימת את רציפות קיומה ואת זהותה במשך 300 שנה – יהדות זו לא התקיימה אלא במערך שיטתי של תורה ומצוות, מוצק ופלאסטי כאחד. הלכה מושתתת על האמונה, אולם היא גם המבססת את האמונה הזאת, לשון אחרת: הדת היהודית יוצרת את האמונה שעליה היא מושתתת.

העוז להיות חילוני / ס. יזהר (לקט קטעים)

להיות לא דתי אפשר מתוך בורות, מתוך עצלות ומתוך סתמיות. אבל להיות חילוני, הרי זה מתוך בחירה להיות חילוני.

... הוא חילוני קודם כל בנטילת האחריות, שאין לה מקור סמכות חוץ מלו.

חילוני אינו חילוני מחמת "שנתרוקן לו", מחמת "שאמונתו נתייבשה", אלא מחמת שבחר לעמוד בעולם על חזקתו שלו בלי מודה באמונת הדתי ובלי נידון לחיי אמונה אחת כוללת, שלמה מאופק עד אופק.

להיות חילוני זה להיות בעל תביעה לריבונות על חייו, בלתי מחויב מראש למצוות או לחיובים, שלא באו מהכרעתו ומהסכמתו האוטונומית, לרבות קבלת חולשתו, שגיאותיו ומחיר השגיאות על ראשו.

אבל חילוניות אינה מתירנות ואינה התפקרות הפקר, ואינה נטישת כל מה שבמורשת המסורת ואינה הפיכת גב לתרבות, לצבירתה ולמופתיה. זו התקפה דמגוגית קלה מידי, אלא היא הבנה אחרת של האדם והעולם – הבנה בלתי דתית.

שחרור מלחץ אינו סיבה לשלם בחירות, שחרור ממבוכה אינו סיבה כדי לברוח מן האחריות ושחרור משעמום אינו סיבה להשעיית העולם. אין עולם אחר, אלא רק זה, המסתובב, המסוכסך, חסר השלווה והפיוס.

הזהות היהודית של היהודי החילוני / שולמית אלוני

מי שסבור ששמירת "תודעה יהודית" או "זהות יהודית" תלויה בקיום מצווה זו או אחרת, קיום טקס דתי או אחר, לוקה לדעתי בגלותיות ובשטחיות.

הלשון העברית, בנופיה של ארץ-ישראל וכשפת אם של האוכלוסייה הגדלה כאן, היא הערובה הבטוחה ביותר לתודעה יהודית במשמעותה התרבותית הרחבה ביותר. דרדק שזה עתה סיים שנת לימודים ראשונה בבית הספר וקורא תנ"ך שנכתב על ידי אבותינו לפני אלפי שנים ושפתם שפתו ונופיהם נופיו.

מהם ומכתביהם הוא יונק את מושגיו על הטוב והרע. הוא נזקק למטבעות לשון שלהם להביע את הגיגיו. מילים שהוא משתמש בהן ומקומות שהוא מהלך בהם וצורות בהן הוא צר את מחשבותיו, יניקתם ובית יצירתם מעוגן בעבר, שהוא בשבילנו בחזקת חלק מהחוויה הכללית והאישית ודרך ביטוייה.

מי שמשים את עובדת היותנו בישראל, והיות שפתו השפה העברית, במקום פחות ערך ביחס לגינוני טקסים, פולחן, חוקים וגנטיקה, חוששני שלא תפס את המטמורפוזה שעבר העם הזה.